

ЗАПОЗИЧЕННЯ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Анотація. Розглянуто використання англійських запозичень в українській економічній термінології. З'ясовано причини появи значної кількості запозичень та окреслено шляхи їх виходження.

Аннотация. Рассмотрено использование английских заимствований в украинской экономической терминологии. Выявлены причины появления значительного количества заимствований и очерчены пути их вхождения.

Annotation. The article highlights the use of English borrowings in the Ukrainian economic terminology. The reasons for the emergence of a significant number of borrowed words and ways of entry have been revealed.

Ключові слова: українська мова, англійська мова, англійське запозичення, економічна термінологія.

У зв'язку зі зростанням політичних, економічних, культурних зв'язків України із зарубіжними, зокрема англійськими, країнами посилюється процес запозичення до української мови англійської лексики. Особливе зростання кількості англіцизмів зумовлене політичними й економічними реформами в Україні, які викликали потребу в номінації нових явищ і процесів. Формування в Україні ринкових відносин, організація сучасних виробничих, комерційних і маркетингових структур, вихід підприємств на зовнішній ринок зумовлюють дедалі активніше оперування поряд із тими поняттями й термінами, що були властиві плановій економіці частина з яких не втратила актуальності й зараз, новими категоріями й термінами, котрі притаманні економіці вільного підприємництва.

Сьогодні українська економічна думка, дедалі природніше вписується у світові інтеграційні процеси, потрапляє й під англійську термінологію впливи, запозичуючи разом із відповідними поняттями та категоріями їхню словесну форму й входячи, як донедавна в російськомовне, тепер у англійське поле залежності.

Метою статті є встановлення місця іноземних запозичень в економічній термінології української мови та особливостей їх функціонування.

Вагомість процесу запозичення іноземної лексики в українську мову привернула велику увагу до нього з боку багатьох дослідників, особливо на зламі ХХ та ХХІ століть. Зокрема, питання словотвірного освоєння запозичень є об'єктом уваги С. Рижикової, Л. Чурсіної; Д. Мазурик, О. Стишова і О. Тодор розглядають запозичення слів як ефективний сучасний спосіб збагачення лексичного складу мови; В. Симонок аналізує лексико-семантичну рецепцію іноземних слів в українській мові; С. Федорець досліджує англійські запозичення в мові сучасної української реклами; Н. Полова, Л. Архипенко, А. Ломовцева займаються питаннями структурно-семантичних особливостей новітніх лексичних запозичень з англійської мови в українську та рівнем їх адаптації; об'єктом уваги Т. Саржевської є взаємодія національних та іноземних одиниць у термінології гуманітарних наук.

Праці науковців, присвячені освоєнню іноземних запозичень в економічній термінології, посідають окреме місце, адже збільшення кількості запозичень відбувається переважно в галузі термінологічних підсистем. У сучасному світі термінологія відіграє важливу роль у спілкуванні та комунікації людей, оскільки вона є вагомим джерелом отримання інформації. Крім того, термінологія – це та частина лексики, яка надзвичайно чутлива до зовнішнього впливу. У світі поняття, що швидко змінюються, та термінологія, що розвивається, саме запозичена термінологія починає відігравати домінуючу позицію. Роль запозичень-англіцизмів у розвитку сучасної української мікроекономічної термінології досліджує А. Олійник; міжсистемну взаємодію як чинник термінотворення (на прикладі англійських фінансових термінів) розглядає А. Грицьків, аналітичну номінацію в економічній термінології досліджує О. Чуєшкова.

Термін "запозичення" вживається у мовознавчій літературі в двох значеннях. З огляду на теорію мовних контактів, взаємодію мовних систем, запозиченням називають один із шляхів збагачення словникового складу мови (І. Бодуен де Куртене, Л. Булаховський). Цей термін також позначає процес виходження й адаптації запозиченої лексики й результат цього процесу – запозичене слово, лексема (І. Обухова).

Загалом можна виділити дві великі групи причин запозичення економічних термінів: позалінгвальні (позамовні) та лінгвальні (власне мовні). До позалінгвальних належать економічні, культурні та політичні контакти між державами, що значно посилюються в умовах глобалізації.

Лінгвальними причинами запозичень є такі:

- 1) відсутність у рідній мові еквівалентного слова для нового предмета, явища чи поняття;
- 2) тенденція до використання одного запозиченого слова замість звороту в українській мові, наприклад: *clearing* (англ.) – кліринг (укр.) – система безготівкових розрахунків, що ґрунтується на зарахуванні банками взаємних платіжних вимог сторін;
- 3) прагнення до підвищення точності терміна, яке виражається в уникненні полісемії або омонімії в мові-реципієнті, наприклад: *factoring* (англ.) – факторинг (укр.) – різновид торговельно-комісійної операції, поєднаної з кредитуванням оборотного капіталу клієнта.

Англомовні запозичені терміни в економічній терміносистемі української мови поділяються на декілька типів: запозичення досить давні, й настільки пристосовані до мови, що вже не відчувається їхнє іноземне походження. Вони часто й широко застосовуються й мають велику кількість похідних (реальний, партнерство тощо); суто англомовні слова, які часто використовуються в мовленні, виходять за межі професійної сфери вживання й поступово стають загальномовними одиницями (супермаркет, провайдер, дилер, спонсор, бренд);

варваризми – рідкоживані іноземні слова, які легко замінюються питомою лексикою й використовуються у факховому спілкуванні. У побутовому мовленні почути їх майже неможливо [1, с. 9], наприклад: дисперсія – відхилення (бухг., фін.), ажю – премія, винагорода (марк.), ануїтет – щорічний дохід, щорічна рента (фін.), леверидж – платоспроможність (фін.);

інтернаціоналізми – такі міжнародні терміни, які вживаються не менше, ніж у трьох неспоріднених мовах [2, с. 164], наприклад: *holding* (англ.), *das Holding* (нім.), холдинг (укр. та рос.) – вид підприємництва, суть якого полягає в придбанні контрольного пакета акцій різних компаній з метою контролю за їхньою діяльністю й отримання дивідендів; *leasing* (англ.), *das Leasing* (нім.), лизинг (рос.), лізинг (укр.) – довгострокова оренда обладнання, машин, споруд виробничого призначення.

Загалом запозичення в термінології – це природне явище, об'єктивний і немінучий фактор її формування, однак доцільним воно може бути лише за умови відповідності комунікативним потребам суспільства й збереження національної специфіки терміносистеми. Вочевидь, домінантним у термінотворенні має бути використання питомих ресурсів на загальнонародній основі, а співвідношення між національним і міжнародним у термінологічних системах варто встановлювати в доцільних пропорціях [3, с. 6].

Власне питання доцільності чи недоцільності використання іноземних елементів особливо актуальне в терміносистемах, оскільки саме термінологія є надзвичайно чутливою до зовнішнього впливу й дуже часто її становлення супроводжується запозиченням термінів як номінантів спеціальних понять певних галузей знань. На сучасному етапі розвитку національних терміносистем очевидним є той факт, що "неусталеність власних термінологічних традицій примушує більше запозичувати, ніж творити самим" [4, с. 24]. Саме тому сьогодні в різних галузях економічної терміносистеми наявна велика кількість англомовних запозичень. Так, буденними стали терміни, які дублюють вже існуючі в українській мові: дилер – розповсюдjuвач; офшорний – іноземний; консалтинг – консультування; менеджер – керівник. Однак такі терміни, як тайминг, індосамент, аутсорсинг, інжиніринг, трейдер та інші традиційно потребують спеціальних словникових тлумачень.

Таким чином, дуже важливою є наукова оцінка доцільності засвоєння іноземних запозичень. Українська мова володіє економічною термінологією, тому для її збереження необхідно використовувати в обігу переважно питомо українські терміни, звичайно за умов їх наявності.

Наук. керівн. Архипенко Л. М.

Література: 1. Шимків А. Англо-український тлумачний словник економічної лексики / А. Шимків. – К.: Вид. дім "КМ "Академія", 2004. – 429 с. 2. Соневицький Р. Базова економічна, фінансова та ділова термінологія. Англо-український словник / Р. Соневицький. – Тернопіль: Збруч, 2001. – 340 с. 3. Панько Т. Українське термінознавство / Т. Панько, І. Кочан, Г. Мацюк. – К.: Світ, 1994. – 216 с. 4. Селігей П. Що нам робити із запозиченнями? Ч. 2 / П. Селігей // Українська мова. – 2007. – № 4. – С. 16–32.